

множественности словообразовательной мотивации слова с тенденцией к расширению смысловых связей между однокоренными словами несмежных ступеней словообразования и мн.др.

ЛИТЕРАТУРА

1. Главацкая, Е. И. (2014). Полимотивация в сфере наименований лица. [В:] *Русский язык в контексте национальной культуры: материалы III Международной науч. конф.*, Саранск, 21–23 мая 2014 г., / редкол.: Ю. А. Мишанин (отв. ред) [и др.]. В 2 томах. Том I. Саранск : Изд-во Мордов. ун-та. С. 62–66.
2. Главацкая, Е. И. (2015). *Субстантивы лица в современных русском и английском языках (структурно-семантический аспект)*. Saarbrücken, 248 с.
3. Головин, В. Г. (1991). *Принципы выделения словообразовательных частей слова и их характеристика* : автореф. дис. ... доктора филол. наук : 10.02.01. Санкт-Петербург. 44 с.
4. Катышев, П. А. (2005). Полимотивация как проявление смыслового потенциала словообразовательной формы. [В:] *Филологические науки*. № 2. С. 35–40.
5. Литвинникова, О. И. *Словообразовательная парадигматика русского диалектного глагола* : дис. ... доктора филол. наук : 10.02.02. Киев, 1995. 437 с.
6. Лопатин, В. В. (1977). *Русская словообразовательная морфемика: Проблемы и принципы её описания*. Москва : Наука. 316 с.
7. Ширшов, И. А. (1981). *Множественность словообразовательной мотивации в современном русском языке*. Ростов-на-Дону : Изд-во Ростовского ун-та. 118 с.
8. Adams, V. (1973). *An Introduction to Modern English Word-Formation: Lecture in English*. University College London. London – New York : Longman. 230 p.
9. Worth, D. S. (1972). Ambiguity in Russian derivation. [В:] *The slavic word*. The Hague – Paris. 122 p.

УДК 81'373.23 «1756»

DOI:10.32626/2309-9771.2020-52-18-22

Іван Дзира
кандидат філологічних наук, доктор історичних наук,
професор, професор кафедри професійної освіти в сфері технологій та дизайну
Київського національного університету технологій та дизайну (Київ, Україна)
e-mail: dzyraivan@ukr.net
ORCID: 0000-0001-6326-3594

ВИДЕТНОНІМНІ ПРИЗВИЩЕВІ НАЗВИ ЯК ДжЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ МІЖЕТНІЧНИХ КОНТАКТІВ ЗАПОРІЗЬКОГО КОЗАЦТВА СЕРЕДИНИ ХVІІІ СТОЛІТТЯ (НА МАТЕРІАЛІ РЕЄСТРУ ВІЙСЬКА ЗАПОРІЗЬКОГО НИЗОВОГО 1756 РОКУ)

У статті на матеріалі Реєстру Війська Запорозького Низового 1756 р. проаналізовано відетнонімні прізвищеві назви в антропонімній системі запорозького козацтва середини ХVІІІ ст. Автор дослідив етимологічні, словотвірні особливості, а також функційну активність відетнонімних прізвищевих назв запорожців.

Встановлено, що етнонімний простір реєстру охоплює назви 29 націй, народностей, племен і територіально-етнографічних груп Європи. Загалом на сторінках пам'ятки виявлено 60 відетнонімних прізвищевих назв, носіями яких є 462 запорожці, що складає 3,07 % від загальної кількості іменованих.

Ключові слова: антропонім, етнонім, міжетнічні контакти, прізвищева назва, реєстр.

Dzyra Ivan. The Family names, which made from ethnonyms, as a source for the study of interethnic contacts of Zaporozhian Cossacks in the middle of the XVIII century (On materials of the 1756 Register of the Zaporozhian Host)

The names of persons by their ethnicity, place of residence or origin have always played a significant role in replenishing the national anthroponymicon. Family names, which formed from ethnonyms, were especially broadly represented on the border of ethnic junctions, including in the territory of the Zaporozhian Host.

The purpose of this article is to outline the circle of those ethnic and territorially-ethnographic groups, the relationships with which were reflected in the anthroponymic system of the Zaporozhian Cossacks in the middle of the XVIII century. Its resolution involves elucidation of etymological and word-forming features, as well as the functional activity of the names, which made from ethnonyms. The synchronous-descriptive method and modes of etymological, semantic and statistical analysis were applied during the work.

The ethnographic space of the 1756 Register of the Zaporozhian Host looks relatively representative, as it covers the names of 29 nations, nationalities, tribes and territorially-ethnographic groups of Europe. In total, 60 names, which made from ethnonyms, 462 Cossacks, which are 3.07% of the total number by names, were found on the register pages. By the method of identification, all of them are two-term proper anthroponymic names. By

ethno-territorial principle, this group can be divided into 12 subgroups, with the largest number of bearers being East Slavic, West Slavic, and Romance. Of the 60 family names considered, 40 are derived directly from ethnonyms and 20 are secondary patronymic suffixes forms. Most of the ethnonyms underlying the register anthroponyms are formed by the suffix method.

The family names of Zaporozhian Cossacks, which formed from ethnonyms, full sufficiently reflect the interethnic contacts of the Cossacks, as well as give a general idea of the ethnic composition of the population of the Zaporozhian Host domains in the middle of the XVIII century. Their etymological analysis shows that almost all of them are either specific Ukrainian formations or entities common to several Slavic languages. The presence of phonetic variants, word-forming and lexical synonyms on the one hand testifies to the synonymous richness of the Ukrainian literary language and, on the other, to the assimilation of perspective phonetic-morphological means and norms. In addition, the monument clearly traces the word-forming tendency of this time – despite the intensification of the suffix -ець these basic in ethnonymic formations continued to be inherited from the Old Russian era suffix -ин (12 examples).

Keywords: *anthroponym, ethnonym, family name, interethnic contacts, register.*

Відомо, що найменування осіб за їх етнічними ознаками, місцем проживання чи походження завжди відігравали значну роль у поповненні національного антропонімікону. Основною причиною їх появи слугували міграційні процеси. Адже, потрапивши до чужого середовища, новоприбулі зазвичай отримували від оточуючих іменування за етнічною належністю, місцем походження чи попереднього проживання. Утворені від етнізмів особові імена особливо широко були представлені на межі етнічних стиків, зокрема й на територіях Вольностей Війська Запорозького Низового. Як відомо, у 1734–1775 рр. володіння запорозьких козаків на півдні межували з кочовищами ногайських татар, а на сході – із землями Війська Донського.

Незважаючи на те, що у XVIII ст. запорозьке козацтво вже було цілком сформованим становим козацьким військом, при його комплектуванні не існувало якихось соціальних, національних чи релігійних обмежень. Лише у випадку, якщо бажаний стати запорожцем не був православним, він був зобов'язаний добровільно прийняти православну віру. Природно, що поповнення Війська Запорозького Низового здійснювалося передусім за рахунок українського поспільства з Російської імперії та Речі Посполитої. Разом з цим відсутність кріпосного права, господарське піднесення краю, що розпочалося з середини XVIII ст., та вироблені козацькою громадою демократичні правила прийому відкривали вільний доступ на Січ іноземцям та іновірцям. «Говорят, при том, запорожские старшины, – повідомляв урядові кола автор складеної у 1768–1774 рр. доповідної записки, – что у них в войске есть разного рода иностранные люди и наполняют его со всех сторон...» [Запорожье 1861, с. 10].

Сучасна ономастика має суттєвий доробок, присвячений дослідженню власне етнічних аспектів формування українського козацтва. Вагоме місце в ньому займають розвідки А. П. Непокупного, Р. І. Остаха, З. Любер тощо. Вагомим результатом роботи науковців стала підготовлена Українською ономастичною комісією на основі аналізу Реєстру Війська Запорозького 1649 р. колективна монографія «Міжетнічні зв'язки в українській антропонімії XVII ст.» [Міжетнічні 1989]. Однак відетнонімічні прізвищеві назви запорозького козацтва, розміщені до однієї з найбагатших пам'яток вітчизняної антропонімії XVIII ст. – Реєстру Війська Запорозького Низового 1756 р (далі РВЗН – І. Д.), практично ще не були об'єктом спеціального наукового пошуку.

Метою даного дослідження є окреслити коло тих етносів і територіально-етнографічних груп, взаємини з якими знайшли відображення в РВЗН. Автор поставив завдання з'ясувати етимологічні та словотвірні особливості, а також функційну активність відетнонімічних прізвищевих назв. На жаль, через відсутність необхідної інформації з історичних джерел, українські народнорозмовні форми особових імен, що супроводжують відетнонімічні «прозванія», та суттєвий вплив екстралінгвістичних факторів на ідентифікаційну систему запорозького козацтва визначення етнічної належності їх носіїв не видається можливим. Під час роботи застосовано синхронно-описовий метод і прийоми етимологічного, семантичного та статистичного аналізу. Об'єктом дослідження є відетнонімічні прізвищеві назви. Джерельною базою став укладений 1756 р. Реєстр Війська Запорозького Низового й додані до нього відомості та списки козаків, котрі перебували на промислах і зимівниках на території паланок. Усього до 38-ми куренів реєстру записано 13085 запорожців, а разом із доданими відомостями та описами – близько 15000 осіб.

Загалом на сторінках РВЗН нами виявлено 60 відетнонімічних «прозваній», носіями яких є 462 запорожці, що складає 3,07% від загальної кількості іменованих. За способом ідентифікації всі вони належать до двочленних власне антропонімічних іменувань.

За етнотериторіальним принципом дану тематичну групу можна поділити на такі підгрупи:

1. Східнослов'янські землі: *Касаць* (5 (Тут і далі цифра в дужках означає кількість носіїв прізвищевої назви – І. Д.)), *Литвинь* (*Литвин*, *Лит'винь*, *Лытвинь*, *Литвінь*, *Лит'вінь*) (144), *Литвиненко* (3), *Литвинко* (18), *Москаленко* (3), *Москалець* (3), *Москалик* (*Москалыкь*) (2), *Москалчук* (1), *Москаль* (1), *Москалюв* (1),

Московченко (1), Русинь (4), Русиненко (1). Ця підгрупа налічує 13 прізвищевих назв, носіями яких є 187 заporожців. А якщо сюди додати ще й територіально-етнографічне іменування *Донець*, то загальна кількість іменованих становитиме 223 особи. Через притаманну для XVIII ст. багатозначність етнонімів етнічна атрибуція поза історичним контекстом носіїв особових назв *Литвин* і *Русин* виглядає практично нездійсненим завданням. За свідченням історичних джерел назва *литвин* використовувалась для позначення всіх мешканців Великої князівства Литовського, тобто не лише литовців, а й білорусів, українців і навіть поляків. Звичайно, маємо пам'ятати, що *литвинами* називали й територіально-етнографічну групу українців Гетьманщини: «*Литвини* – 1) Обласна назва укр. населення, яке живе на тер. Середнього Подесення (пн. райони Сум. обл. та пн.-сх. райони Черніг. обл.). Виникнення цієї назви пов'язане з тим, що в 14–16 ст. Білорусія та частина України були в складі Литовського великого князівства. Л. розмовляють одним з пн. діалектів укр. мови, який має багато спільних рис з білоруською мовою» (РЕУ III, с. 12). Також протягом XVI–XVIII ст. у Речі Посполитій самоназва *русини* «вживалася щодо українців та білорусів разом (для протиставлення їх «Москві», «москвитинам») або тільки щодо українців (для відрізнення їх від «литвинів» – русинів із Великої князівства Литовського (ЕІУ IV, с. 372). Побутування даного «прозвання» на Запоріжжі в середині XVIII ст. може свідчити про те, що на той час у Наддніпрянській Україні автоетнонім *русин* уже був витіснений іншими самоназвами.

2. Західнослов'янські землі: *Ляхъ* (*Лях*) (43), *Ляшенко* (*Ляшенъко*) (3), *Ляшокъ* (8), *Мазуръ* (7) і, можливо, *Чешъ* (1). Подібно до антропоніма *Литвин* іменування *Лях* не обов'язково вказувало на національність носія, а могло свідчити про його належність до території Королівства Польського. Строкатий склад населення цієї частини Речі Посполитої, а також залучення до сприйняття «ляхів» не лише етнічних, а й конфесійних і соціальних маркерів створюють серйозні труднощі навіть під час опрацювання історичного контексту.

3. Прибалтійські землі: *Жмудинъ* (4), *Латишъ* (5), *Литвин* (із вищезазначеними варіантами) (144), *Литвиненко* (3), *Литвинко* (18), *Лотъшъ* (1), *Лотъшевъ* (1), *Прусинъ* (1). Незважаючи на полісемію лексеми *литвин*, беззаперечним доказом відображення литовської етнічної номенклатури в РВЗН є антропонім *Жмудинъ*, в основі якого лежить етнонім, похідний від назви племені «жемайти». Як справедливо зазначає А. П. Непокупний, «На відміну від назви Литви найменування Латвії ніколи не поширювалося на інші, небалтійські етноси. Отже, латиська етнонімія в складі назв інших мовних територій з точки зору етнічної атрибуції завжди має більш-менш однозначну інтерпретацію» [Міжетнічні 1989, с. 54]. Зауважимо, що у РВЗН виразно спостерігається тенденція до витіснення закріпленої у польській мові форми *лотши* (1 приклад) спільним для східних слов'ян варіантом *латиш* (5 прикладів).

На середину XVIII ст., коли складала реєстр, пруська мова вже припинила своє існування, а закладене у слово *прусин* лексичне значення було практично германізоване. Однак, оскільки антропонім *Прусинъ* можна пов'язувати не лише з етнонімом, а й із етнотопонімом, що означав мешканця Пруссії – історичної області на узбережжі Балтійського моря – ми вирішили залишити його у складі даної підгрупи. Наприклад, у реченні «При таких, яко описалося, в Полщи и Украинѣ состояніях и заверухах долѣгало (:яко Твардовский свѣдѣтелствуєтъ:) в тоєжь власне время и Прусамъ неблагополучіе и утѣсненіе от Шведовъ, которіи еше в своихъ не ослабѣваючи силахъ и намѣреніяхъ, а вшедши квалтоване до Прусовъ крѣпко их утѣсняли, хотячи паки от Корони Полской отторгнути и себѣ подчинити...» [Величко 1926, с. 239] слово *пруси* спочатку вживається як етнотопонім, а потім як «адміністративний» хоронім.

Германо-балтійські землі: *Данецъ* (1), *Нѣмецъ* (1), *Прусинъ* (1), *Шведикъ* (*Шведикъ*) (4), *Швединъ* (*Шведынъ*) (2). Однак, існує ймовірність того, що іменування *Данецъ* могло бути помилковим записом поширеного серед заporожців «прозвання» *Донець*. Адже історико-літературні твори першої половини XVIII ст., зокрема літопис С. Величка, на позначення народу, який становить основне населення Данії, фіксують засвоєне раніше польське слово *дунчики* (одн. *дунчик*) [Величко 1926, с. 243].

5. Романські землі: *Волохъ* (1), *Волошененко* (1), *Волошенко* (*Волошенко*) (3), *Волошинъ* (33), *Волошко* (1), *Молдованъ* (1), *Молдовенко* (1), *Прасиуъ* (1). Також до цієї групи зараховуємо територіально-етнографічні особові назви *Басарабъ* (10) і *Басараба* (1), що сприяють наповненню східнороманського загальноетнічного масиву конкретним географічним і внутрішньоетнографічним змістом.

6. Південнослов'янські землі: *Булгаринъ* (1), *Македонъ* (2), *Сербинъ* (*Сербин*) (16). Не виключено, що прізвищева назва *Македонъ* походить від непереоформленого церковно-християнського імені.

7. Грецькі землі представлені антропонімами *Грець* (2), *Гречинъ* (2), *Грець* (4) і *Гречинъ* (1).

8. Тюркська етнонімія відобразилась у «прозваніях» *Башикирець* (2) і *Нагаєць* (4).

9. Кавказ: *Вѣрмѣнка* (1), *Грузинъ* (2), *Гуржѣй* (7), *Черкесинъ* (*Черкесин*, *Черкесин*, *Черѣкесинъ*) (6).

10. Нижнє Поволжя репрезентують антропоніми, утворені від чотирьох фонетичних варіантів етноніма *калмик*, а також одна демінутивна форма: *Калмик* (*Калмикъ*) (2), *Кѣмликъ* (*Кимликъ*, *Кимлькъ*, *Кимльикъ*, *Кѣмлик*, *Кѣмлькъ*) (19), *Колмикъ* (4), *Комликъ* (15), *Кѣмличокъ* (1). Зауважимо, що зібрані у цій підгрупі дані мають умовний характер, оскільки у середині XVIII ст. на Запоріжжі ще не діяли стандартні правила ідентифікації особи. Через це нерідко траплялися випадки, коли той самий заporожець користувався кіль-

кома прізвиськами, що вживалися на рівних правах у офіційних паперах. Так, козак Куцівського куреня *Івань Къмликъ* (АКНЗС V, с. 143) записаний до складеної 12 жовтня 1756 р. Кодацькою паланкою відомості про кількість зимівників та їхніх господарів, яким оголошено наказ про боротьбу з гайдаками як *Іван Къмличокъ* (АКНЗС V, с. 260).

11. На сторінках РВЗН знайшли відображення й контакти з циганською спільнотою, перші згадки про перебування якої на українських теренах припадають на початок XV ст. Антрополоксема *Циганъ (Циган)* виступає домінантою антропонімного ряду, до складу якого входять ще дві одиниці – *Цыганенко* і *Циганчукъ*. За частотністю вони фіксуються відповідно вісім, два й один раз. Труднощі з визначенням етнічної належності їх носіїв обумовлені тим, що частина вищезазначених іменувань могла виникнути на основі псевдоетнонімів, використаних у значенні «чорнява, смаглява людина», «дурисвіт, крутій», «прошак» тощо.

12. І нарешті у РВЗН двічі зустрічається антропонім *Чемерись (Чемерис)*, утворений від етноніма, що слугував назвою народу фіно-угорської групи – марійців. Острівні колонії чемерисів на Поділлі відомі ще з часів Великого князівства Литовського.

Через етнонімічну полісемію в принципі неможливо встановити бодай приблизну кількість носіїв прізвищевих назв, що належать до перших трьох виділених підгруп. Та попри це природно, що у РВЗН найбагатше представлена саме східнослов'янська підгрупа. Цьому безумовно сприяли перебування Вольностей Війська Запорозького Низового в територіально-адміністративних кордонах Російської імперії, сусідство з Річчю Посполитою, до складу якої входили українські й білоруські етнічні землі, відсутність кріпацтва, мовно-культурна спорідненість українців, білорусів і росіян, а також конфесійний фактор.

Другою за чисельністю (61 носій) об'єктивно виступає західнослов'янська підгрупа, оскільки чимало запорожців, ідентифікованих у РВЗН під «прозванієм» *Лях*, в дійсності були українцями – вихідцями з Правобережжя, Поділля, Волині та Галичини.

До реєстру записано 53 прізвищеві назви, що позначали вихідців із романських країв. Протягом XVIII ст. активну роль в освоєнні південноукраїнських земель брали учась переселенці із сусідніх Валахії та Молдови. Створення в 1751–1753 рр. Нової Сербії та Слов'яносербії сприяло поживленню контактів запорожців із представниками східнороманських народів. Так, станом на 1755 р. серед іноземних колоністів, котрі прибули з Балканського півострова до Слов'яносербії, 23% склали волохи. За рахунок утікачів з Молдови також відбувалося залюднення земель сформованого в 1752 р. у межиріччі Дніпра й Бугу Новослобідського козацького полку. Активним поштовхом до масових міграційних рухів з Балканського регіону також слугували воєнні кампанії. Як зазначає автор складеної у 1768–1774 рр. офіційної записки, запорожські старшини хвалилися йому, «что через нынешнюю войну, ниже Старого Кодака, у Днепра, населили село Волохов...» [Запорожье 1861, с. 10]. Таким чином, носіями відповідних прізвищевих назв могли бути або представники романських народів у Війську Запорозькому Низовому, або ж ті козаки, яким довелося побувати в Бесарабії, Молдові чи Валахії. Також певну роль у формуванні східнороманської номенклатури могли відігравати особисті стосунки запорожців із волоським населенням Нової Сербії чи Слов'яносербії.

Значною за кількістю – 40 осіб – є підгрупа, пов'язана з калмицькою етнонімією. Пояснення цього явища знаходимо в історичних документах, які зберігають свідчення про численні випадки одиничних і групових втеч невільників-калмиків з турецько-татарських володінь на Запоріжжя. Цікаво, що водночас лави січового товариства поповнювались і за рахунок калмиків-кріпаків, котрі рятувались від соціального гноблення, якого вони зазнавали на землях Війська Донського.

Усі інші підгрупи є кількісно невеликими. Сюди потрапила, що на перший погляд виглядає дивним, тюркська підгрупа, котра нараховує лише 2 антрополоксеми (6 носіїв). Більше того, у її складі немає прізвищевих назв, утворених від таких етнонімів, як *турок*, *турчин* і *татарин*, що могли вказувати не лише «на етнічну належність особи, а на певні обставини життя самого українського козака, пов'язані з іншим етнічним середовищем, на зовнішню або внутрішню подібність до людини іншої національності [Міжетнічні 1989, с. 88].

Із 60-ти розглянутих «прозваній» 39 утворені безпосередньо від етнонімів, 8 – від деминутивів із суфіксами *-ець*, *-ик*, *-к-а*, *-к-о*, *-ок* (*Москалецъ*, *Шведикъ*, *Върмгънка*, *Волошко*, *Ляшокъ* тощо), а ще 13 є вторинними патронімічними формами (*Волошенко*, *Лотышевъ*, *Москалчукъ*, *Москалювъ* тощо). Зауважимо, що антропоніми *Москалчукъ* і *Циганчукъ* мають подвійну словотвірну мотивацію (пор. у Б. Гринченка: *москальчук* 1) «ребёнок-великорос», 2) «сын солдата» [Гринченко 1925, с. 983]; *циганчукъ* «сын цыгана, молодой цыган» [Гринченко 1925, с. 2044], а дериват *Московченко* теоретично міг бути й матронімом.

Етнонімний простір у РВЗН у цілому виглядає відносно репрезентативним, оскільки охоплює назви 30 націй, народностей і територіально-етнографічних груп Європи. Етимологічний аналіз відетнонімних прізвищевих назв запорозького козацтва свідчить, що майже всі вони є або питомо українськими утвореннями (*Нгъмецъ*, *Русиненко*, *Цыганенко*, *Циганчукъ*, *Шведикъ* тощо) або утвореннями, спільними для кількох слов'янських мов (*Грекъ*, *Гречинъ*, *Ляхъ*, *Мазуръ*, *Москаль* тощо). При цьому деякі перенесені раніше з польської мови лексеми на українському ґрунті зазнали певних морфематичних субституцій. Наприклад, у «прозваній» *Прасцузь* відбулась заміна невластивого для української мови звука [ф] на [п].

Більшість етнонімів, покладених в основу антропонімів РВЗН, утворена суфіксальним способом. Найуживанішим тут виступає суфікс **-ин** (12 прикладів): *Жмудинь, Литвинь, Прусинь, Русинь Швединь* тощо. Суфікс **-ець** виявляє меншу продуктивність (5 прикладів): *Башкирець, Данець, Донець, Нагаець і Нгмець*. Натомість суфікси **-аль, -ан, -иш, -ій, -к-а, -уз** і морфема-флексія **-а** трапляються в поодиноких випадках: *Москаль, Молдовань, Цигань, Латишш, Лотъиш, Гуржгъй, Върмгънка, Прасцюзъ, Басараба*.

Окрему й достатньо численну групу (14 прикладів) становлять безсуфіксні форми, такі як *Волохъ, Грекъ, Ляхъ, Македонъ, Чемерись* тощо.

Наявність фонетичних (*Грекъ – Грекъ, Калмикъ – Колмикъ, Латишш – Лотъиш*) варіантів, словотвірних (*Волохъ – Волошинь, Грекъ – Гречинь*) і лексичних (*Грузинь – Гуржгъй, Касапъ – Москаль*) синонімів з одного боку свідчить про синонімічне багатство української літературно-писемної мови, а з іншого – про засвоєння нею перспективних фонетико-морфологічних засобів і норм.

Таким чином, відетнонімні прізвищеві назви РВЗН досить повно відображають міжетнічні контакти запорожців, а також дають загальне уявлення про етнічний склад населення Вольностей Війська Запорозького Низового середини XVIII ст. Крім того, у пам'ятці виразно простежується характерна для цього часу словотвірна тенденція – попри активізацію суфікса **-ець**, основним в етнонімічних утвореннях продовжував залишатись успадкований ще з давньоруської доби суфікс **-ин**. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у пошуку серед неопублікованих архівних матеріалів інформації, за допомогою якої можна буде пояснити мотивацію вибору й надання «прозваній» даної лексико-семантичної групи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Величко, С. (1926). *Сказаніє о войнъ козацкой з поляками*. Київ, XVI, 268 с.
2. Гринченко, Б. Д. (1925). *Словарь украинского языка*. Берлін, 16, 2178 с.
3. Запорожье в конце XVIII века (Современная записка). (1861). [В:] *Архив исторических и практических сведений, относящихся до России*. Кн. II. Санкт-Петербург, с. 5–14.
4. *Міжетнічні зв'язки в українській антропонімії XVII ст.* (1989). А. П. Непокупний, Є. С. Отін, Є. В. Горська та ін. А. П. Непокупний (відп. ред.). Київ, 152 с.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

1. АКНЗС – *Архів Коша Нової Запорозької Січі: корпус документів. 1734–1775*. (2008). Т. 5. Реєстр Війська Запорозького Низового 1756 року. П. С. Сохань (гол. редкол.). Київ, 528 с.
2. ЕІУ – *Енциклопедія історії України*. В 10-ти тт. (2012). Т. 9. В. А. Смолій (гол. редкол.). Київ, 944 с.
3. РЕІУ – *Радянська енциклопедія історії України*. В 4-х тт. (1971). Т. 3. А. Д. Скаба (відп. ред.). Київ, 576 с.

УДК: 811.112.2'81.4Т.Наузе

DOI:10.32626/2309-9771.2020-52-22-25

Ольга Добринчук
кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької мови
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(Кам'янець-Подільський, Україна)
e-mail: dobrynychuk.olga@ukr.net
ORCID: 0000-0002-3304-3811

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗВУКОНАСЛІДУВАЛЬНИХ ВИГУКІВ У РОМАНІ ТАНІ НАУЗЕ «BERLIN, MEYERBEER 26»

У статті досліджуються семантичні універсалії в галузі ониматопоетики, зокрема звуконаслідувальні вигуки. Розглянуті особливості звуконаслідувальних вигуків та підходи до їх класифікації. Проаналізований функціональний потенціал звуконаслідувальних вигуків у німецькомовному романі Тані Наузе «Berlin, Meyerbeer 26». Доведено, що звуконаслідувальні вигуки у романі хоча і виконують переважно дескриптивну функцію, все ж таки є ключовими стилістичними компонентами сюжету усього роману.

Ключові слова: ониматопоетика, вигуки, звуконаслідувальні вигуки, функції, художній текст.

Olga Dobrynychuk. Functional peculiarities of the sound words in Tanja Nause's novel «Berlin, Meyerbeer 26».

The article deals with the functional peculiarities of onomatopoeia in particular sound words in the German modern novel «Berlin, Meyerbeer 26» by Tanja Nause. The main aim of the work is to determine the role of the sound words, their functions and place in the novel. The methods of the investigation are the following: functional method, «explication du text» method, elements of structural and statistical analysis. Onomatopoeia are words that sound like the action they are describing. It is one of the most important means of sound describing in a language whose main function is to simulate sounds. Sound words differ from interjections. They do not show any emotions, they are considered to be a copy of a sound. The importance of onomatopoeia is motivated by their sound composition, they are meaningful. It can also be added that there are always conditions for the creation of new sound words. In